

ciranim teološkim temama, nego se bavio životom, pri čemu jasno, jednostavno i kronološki pripovijeda konkretne događaje o ljudima i njihovim ovozemaljskim životima.

Ovom knjigom monsinjor Zovkić je ispunio istinsku dijalošku misiju jer je u ovom djelu ispisao svoje slušanje drugog, to jest one strane u dijalogu koja govori, a to i jest istinska svrha dijaloga: poslušati i saslušati drugog cijeneći pritom svoje, a poštujući tuđe mišljenje.

Knjigu je izdala renomirana izdavačka kuća Kršćanska sadašnjost iz Zagreba u mjesecu svibnju 2010. Djelo sadržava 270 stranica i 198 podrubnih napomena, a na kraju se nalazi iscrpno kazalo imena. Djelo nije nužno čitati redom, čak se posebno mogu iščitavati pojedina poglavlja, pri čemu je poruka svakog poglavlja jasna, precizna i poučna. Ovaj memoarsko-dijaloški uradak napisan je jednostavnim i većini čitatelja shvatljivim jezikom pa ga mogu čitati i čitatelji koji ne posjeduju dubinsku teološku i filozofsku izobrazbu da bi se razumjela ljudska priča o susretu s ljudima različitih religijskih i nereligijskih uvjerenja. Stoga toplo preporučamo našem čitateljstvu ovu knjigu za čitanje.

Orhan Jašić i Suada Tabaković

DUH SVETI – ZABORAVLJENI BOG?!

Alfred SCHNEIDER, *Na putovima Duha Svetoga*, FTI, Zagreb, 2008., 191 str.

Hrvatski isusovac, pater Alfred Schneider, *in illo tempore* odgojitelj na Šalati, među tolikima i piscu ovih redaka, svrstao se svojim dogmatskim radovima i djelima među najpoznatije hrvatske dogmatičare u prvom desetljeću 21. stoljeća. U posljednje vrijeme je, između ostaloga, objelodanio: *mariologiju*, *kristologiju*, te *fundamentalnu teologiju*, *ekleziologiju*, a s gornjim naslovom i *pneumatologiju*, koju ovdje ukratko predstavljam.

Osim uvodnih napomena knjiga ima dva glavna dijela. U prvom dijelu, do 109. str., pod naslovom: *Duh Sveti vodi povijest spasa*, sustavno izlaže biblijsko i teološko razmišljanje o trećoj božanskoj osobi i njezinoj ulozi u povijesti spasenja. U drugom dijelu, od 111-178. str., pod naslovom: *Duh Sveti obnavlja Crkvu*, razmišlja o primjeni teološke refleksije i načinu djelovanja Duha u obnovi Crkve. Na kraju knjige, uz literaturu i kazala svetopisamskih navoda, donosi kao dodatak prekrasnu *Molitvu Duhu Svetome Simeona*, Novog Teologa.

U vrijeme kada se silno osjeća deficit pneumatološke litera-

ture, kako znanstvenih članaka, zasigurno još više zaokruženih djela o Duhu Svetome, ne samo na svjetskoj sceni nego zasigurno još više na hrvatskom govornom području, ova knjiga je pneumatološko osvježenje i postaje siguran temelj teološke pneumatologije naših dana i budućih vremena. Pisana je vrlo laganim stilom, što ni u kojem slučaju ne znači površno. Naprotiv, o vrlo teškim dogmatskim stavovima i procesima on piše s takvom lakoćom i razumljivošću koja plijeni. U svojim razmišljanjima uvijek je biblijski utemeljen, a dogmatski jasan i precizan, te logičan i sukcesivan. Takav se jasan govor traži u teologiji, posebice u dogmatici a najviše u pneumatologiji, jer je govor o Duhu Svetome najsloženiji.

Zašto je to tako, Schneider obrazlaže na str. 11-12. On ističe prvo zbog same naravi Duha jer pojam *Duh Sveti* nadilazi ovaj svijet, u svijetu djeluje, a nije dio ovoga svijeta, nije istovjetan s ljudskim duhom. Njegova narav je skrivena, iako on sam otkriva Božje dubine. On objavljuje Oca najviše u Sinu, a sam ostaje u pozadini. Dok Otac i Sin dobivaju konkretnije obrise, dotle Duh nema pojavna lica. Drugi razlog izvire upravo iz gore rečenoga. Kao takav čovjeku je dalek, teško shvatljiv i gotovo neuhvatljiv, zbog čega čovjek pokazuje mali interes da bi ga upoznao, što je

razlogom da je Duh skoro otišao u zaborav, ne samo vjernika nego i teologa. Danas se svakako osjeća veći interes za Duha, što je pozitivno. Kušar misli da je po zakonu teze i antiteze zaborav Duha u nekim sredinama izazvao pravu eksploziju Duha.¹ Raduje taj povećani interes teologije za Duha, koja ipak umjesto samo govora „o“ Duhu još više mora misliti „u“ Duhu, usp. str. 13-16.

Kad se ima na umu gore rečena činjenica otežanog govora o Duhu kroz povijest teologije, bez obzira na složenost razloga, lako je razumjeti da se pneumatologija, kao nauka o Duhu Svetome, teško probijala kao zasebna teološka disciplina. Zapravo je još u povojima, što zvuči teško pojmljivo ali realno. Možda zbog toga danas govor o Duhu izgleda kao govor o zaboravljenom Bogu! Zato je našem vremenu i teologiji potrebna terapija Duha. Potrebno je produbiti pneumatiku svijest u povijesti spasenja, te konkretnog kršćanskog života. Valja ponovno otkriti Duha u teologiji i životu Crkve. Potrebno je pridonijeti tome da teologija više spozna Duha, a da pneumatologija uspostavi bolju vezu između teorije i prakse, između dogmatike i duhovnosti, kako bi mogla biti gledana iz svih kutova teologije, jer sve teološ-

1 Usp. Stjepan KUŠAR, *Vihor i oganj duha. Iskustvo Duha Svetoga u Crkvi i pojedincu*, Zagreb, Teovizija, 2009., 7.

ke discipline moraju biti prožete pneumatologijom. U svojim razmišljanjima autor se oslanja na vlastite objavljene znanstvene članke.²

Schneiderovo predstavljanje djelovanja Duha Svetoga u okviru Staroga (možda ipak pre malo) i opširnije Novoga zavjeta, u vrijeme Pracrkve i kroz teološku povijest, zaključno s Drugim vatikanskim koncilom, upravo je na toj teološkoj liniji. Mnogobrojnim citatima iz Svetoga pisma o djelovanju Duha on daje razumljiv i konkretan smisao. Posebno ističe Lukino iskustvo Duha u *Djelima apostolskim*, snažno kristološki obrađuje Pavlovu pneumatologiju i potanko iznosi značaj i važnost Duha za evanđelista Ivana i ivanovsku zajednicu jer je kod Ivana osobnost i božanstvo Duha doseglo najviši stupanj svijesti. U drugom dijelu autor je više pneumatološko meditativan. Tu on biblijski vrlo utemeljeno govori o darovima Duha, kao što su: karizme, proroštva, dar razlučivanja, liječenja, molitve u „jezicima“ i njihovo značenje za današnju Crkvu. Upravo je Crkva ono primarno mjesto djelovanja onog istog Duha koji je djelovao u po-

vijesti spasenja nekada i sada, na što autor stavlja naglasak u svojoj pneumatologiji. U teološkom smislu ponajviše se oslanja na autore njemačkog govornog područja, koji svakako slove kao glavni animatori novoga interesa za staru pneumatologiju.

Zadovoljstvo mi je bilo obraditi ovu knjigu u sklopu mojih predavanja i rada s područja pneumatologije. S još većim zadovoljstvom, radošću i punom sviješću mogu preporučiti ovu knjigu ne samo studentima teologije nego i svim vjernicima koji pokazuju malo veći interes za Duha Svetoga jer sam uvjeren da će im ona približiti Neuhvatljivoga.³

Niko Ikić

- 3 Usp. također recenziju Ivana Antunovića o ovom istom djelu u *Obnovljeni život* 63 (2008.), 513-516.

2 Kao npr., „Krist – Pomazanik Duhom Svetim“, *Bogoslovska smotra* 59 (1989.), 88-103; „Biblijsko-dogmatski temelji života i djelovanja Duha“, *Obnovljeni život* 53 (1998.), 263-278. Odnos Marije i Duha usp. str. 273-274.